

ШЫН

СОВЕТ ЭВИЛЕДИНИҢ КОММУНИСТИК ПАРТИАЗЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЯ КОМИТЕТЕРИНИҢ, АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЯ СОВЕТТЕРИНИҢ ОРГАНЫ

1958
ЯНВАРЬ
26
ВОСКРЕСЕНЬЕ
№ 18 (3988)

Өртөз 20 коп.

БӨГҮНГҮ СОЛУНДА

Австрияның компартиясының ажылдакчыларының төлээлерин СЭКП ТК-га үлгү аргалы (1 арын). СЭКП ОБВОМУНДА, ОБЛКУУСКОМДА БОЛГАШ ВЛКСМ ОБВОМУНДА: Малдын продуктулуун бедиткени дээш Кызыл туктар тыпсыр дугайында (1 арын). ССРЭ-нин Дээди Советинге сонгулдарына адал кылдыр (1 арын). Белоруссиянын болгаш Украина-нын кедээ ажыл-агыйнын муракчыларының чөвүлел хуралы (1 арын). ПАРТИЯНЫ АМЫДЫРАЛ: М. Сөвөн.— Ителгендеги партия-политияны ажылга кырыштырар (2 арын). С. Тамба.— Коммунистерин бот-өөредегизинге кичөөткөн салбайн туруп (2 арын). Шатталын ууртур ажылдакчыларынын область чөвүлел хуралы (2 арын). ССРЭ-нин Дээди Советинге сонгулдар талазы-биле Төп сонгулда комиссия-зында (2 арын). Хей сангыг акы шынарлыг тудуглар дөш (3 арын). ССРЭ-нин Дээди Советинге сонгулдар талазы-биле Төп Сонгулда комиссияның докладтан сонгулда бюллетеньлериниң хевари (2 арын). Л. Чадамба.— Уктугта албан черериниң көрдөзгөн (2 арын). Ф. Сейфул-Мулюков.— Инди улуг-тук национал байырлары (4 арын).

Колхозчу тудугларга — хөй сангыг, эки шындрлыг тудуг ыяжын бээр

Областың чамчы районнары болгаш колхозтары өрткөн чылын чуртталга башынарынын, культура-амыдыралдын болгаш бидурогенин аям-бүрү тудугларын өздөн калбартып, тудуг талазы-биле биче эвес ажылды кылган. Мындь болза-даа 1957 чылда областың колхозтары тудуг планын ниятти-биле багыт күөсеткен болгаш чедир шийтирилээр ажурлар чугула айтырылганын ботландырып шыдаван. Тодаргайларга инек кажааларынын тудуун 81,3 хуу, быза кажааларынын — 73,3 хуу, күш кажааларынын дөштү-ле 9,8 хуу, бидурогенин тудугларынын—80 хуу күөсеткен. Амгыда чедир-ле 2299 колхозчу өрегелер өгдерде чуртавыныша, нияттиник мыза хөй малы оң продукттууун бедеринге багыт садыларын, күдү шынарлыг кажааларга турар болгаш чамчы малдар кажаа-биле шуут хандырттырмаан. Оң-биле чергелештир бидурогениң болгаш культура-амыдыралын хөй сангыг чугула тудугларын кылдыр, колхозчу суур буртуун аян кирип чагайжыдары вегетинин турар.

1958 чылда областың колхозтары тудуг талазы-биле тууг ажылды кылдыр ажуртук. Бо ажылдың колхоз буртуунге чедириниң шийтирилтинери чамчы мурнуда тудуг материалдарын өйдөлдөп бедерлеп аларындан шуут хамааржыр. Январ, февраль бээр март айлар колхозтарга тудуг материалдарын, мылгыг мылгыг четчир-биле бедеткээрини таарымчалыг үеи болур.

Мындь тудугка Би-Хем районуну Ленин аттыг, Сүт-Хөлдүң «Ишкин», Чаа-Хөлдүң «Найрал», Өвүрүн «Кызыл тук», «Совет Тываның 5 чыла», Тес-Хеминиң «Ав-Эрия», Барын-Хемчининиң «Болшевик», «Комсомол 30 чыла», Чаа-Хеминиң Ленин аттыг колхозтарындан өске колхозтарга тудуг мылгынын бедеткел денди оожум темпийг чоруп турарын демделгээр өргөжөк чугула. Тады, Улуг-Хем, Чөөн-Хемчик, Бай-Тайга районнарга тудуг мылгыны бедеткел көчүрү арганас чок чоруттуун, ол районнарга мылгынын өскөн-даа, тудуг шөдүчө сөөрттүп алганы-даа чөгөнчиг өвөш болуп турар.

Колхозтарын хөй кезин, мылгыны Би-Хем, Чаа-Хем, Тады, Тес-Хем, Чаа-Хөл районнарын колхозтары тудуг дажы, чугай бедеткээр ажылче амга чедир өгөлөн кирбөзүнөр.

Моон алгаш көөрге, партия районнарын, райкуукомнарын болгаш МТС-териниң талазында колхозтарга тудуг ажылын өргөйтү дүдүгү, тудуг материалдары бедеткеш аларынын таарымчалыг үеин ала-чагарлаашканын бээр-биле багыт күөсеткен эрттирин турары өлгө-дир. Партия-райкомнарын, райкуукомнарын болгаш МТС-териниң амгы үеде бир чугула соругазы болза, тудуг мылгынын бедеткелче бар күштерин болгаш аргаларын мобилэстеп, бо чылдың планында өрүдүнгөн бүгү тудугларга четчир сангыг мылгыны, дагы болгаш өске-даа тудуг материалдарын бедеткээрин хандыраар болур.

Хамыктың мурнуда тайгада тудуг мылгы бедеткел, оңу чер алганды база тудуг шөдүчө сөөрттүп турар колхозчуларын күжү угаттырыар, оларын күш-ажылын шыа аргалаштыраар, чечек-херексел болгаш тыртар күш-биле үзүктөл чокка хандыраар өргөжөк чугула. Амгы үеде колхозтарын хөй кезин ауг.

Австрияның компартиясының ажылдакчыларының төлээлерин СЭКП ТК-га үлгү аргалы

Совет Эвилелиниң амдыралы-биле, партия, совет, профвилел болгаш хөй-нियттиник өске-даа органдарынын ажыл-биле таныжар соругалыг, бо чылдың январь 4-тен эгелеш ССРЭ-де чоруп турар, Австрияның компартиясынын партия ажылдакчыларының төлээлерин СЭКП ТК-га январь 22-де үлгү аргалы.

СЭКП ТК-нын Президиуму кижигүнү, СЭКП ТК-нын секретары М. А. Сулов, ССРЭ ТК-нын кижигүнү В. Н. Пономарев база АН ТК-нын Политбюро кижигүнү өш Иозеф Лаушер баштаан, Австрияның компартиясынын ажылдакчыларының төлээлери беседга киришкен.

СЭКП ТК-нын харымсалгалыг ажылдакчылары өштер В. П. Терешкин биле В. М. Хвостов беседга олурускаан.

Беседга чүрөткөн ханымындан найырдыг байдалга эрткен.

ССРЭ-нин Дээди Советинге сонгулдар талазы-биле Төп Сонгулда комиссиязын ДЫНАДЫГ

ССРЭ-нин Дээди Советинге сонгулдар талазы-биле Төп Сонгулда комиссиязы мындагы адресте турар:
Москва хоорай, Пушкин кудумчузу, Эвилелер Бажымы, 8-ки подъезд, телефон № Б-9-12-21.

ДЫНАДЫГ

Хоорай Советиниң VI сессиязы 1958 чылдың январь 29-га, кедээкиниң 5 шакта СЭКП хоорай комитетиниң лекция залында болурун хоорай Советиниң бүгү депутаттарына ажылчы чоннар депутаттарының Кызыл хоорай Советиниң күөсүмү динчип тур.

СЭКП ОБКОМУНДА, ОБЛКУУСКОМДА БОЛГАШ ВЛКСМ ОБКОМУНДА Малдын сүт продуктулуун бедиткени дээш Кызыл туктар тыпсыр дугайында

Сүт саадазын бедидери дээш районнар, колхозтар болгаш сүт-бараан фермаларынын аразында 1957 чылдың социалисттиг чарыжынын түндөгүнү чугулаашканын, бир чыл иштине бир инекке сүт саадазын 700 кг көвүдеткен Би-Хем районуну Ленин аттыг колхозуну, бир саар инектен 2076 кг сүт сагган ола районуну «Кызыл тараачын» колхозуну Туран сүт-бараан ферманы чарыкка бирги черин ээлзени СЭКП ОБКОМУНУ БҮРӨ, ОБЛАСТЬ СОВЕДИНИҢ КҮТҮСӨМҮ БОЛГАШ ВЛКСМ ОБКОМУНУ БҮРӨ ДЕМДЕДЭЭН.

Би-Хем, Чаа-Хем, Чөөн-Хемчик, Тоюу болгаш Өвүр районнары, Би-Хем районуң «Кызыл тараачын», Тадынын «Революциянын чалбыжы», Чаа-Хеминиң «Тинделге» болгаш Ленин аттыг Чаа-Хеминиң «Күш-ажылдыг доосту» колхозтары, Би-Хем районуң «Кызыл тараачын» колхозуну ВЛКСМ сүт-бараан ферма, Тадының «Революциянын чалбыжы» колхозуну Марачёкка сүт-бараан ферма, Чаа-Хем районуң Ленин аттыг болгаш «Тинделге» колхозтарынын төп сүт-бараан фермалары болгаш оон-даа өске фермалар өзи түндөгүн чедип алган.

Саачыларынын иштинден: бир саар инектен 2500 кг сүт саап алган Би-Хем районуң «Кызыл тараачын» колхозуну, саачыны Дина Завьялова, 2445 кг сүт саап алган Тады районуң «Революциянын чалбыжы» колхозуну саачыны Татьяна Шелева, Би-Хем районуң «Кызыл тараачын» колхозуну саачыларын эштер Салахова, Дымова, Федотова, Бичи-турук, Дюбина, Тадынын «Революциянын чалбыжы» колхозуну саачылары эштер Болова, Бунина, Березина.

ССРЭ-нин Дээди Советинге сонгулдаларга алдар кылдыр

Соңгулдаларга белеткел ССРЭ-нин Дээди Советинге сонгулдаларга белеткелер ажылдары Сүт-Хөл районуң улам-на калбарын турар. Райкууком чокта чаа кедээ Советтер даргаларының болгаш секретарларынын семинары чылдырған. Семинарын кырыкчылери сонгулдаларга белеткелдерин практиктиг кемчелериниң дугайында тодаргай сургаалдарын алган.

Н. КЕМДЕН.

Чаа хүлээлгелер Областың автотранспорт конторларының чолочулары болгаш инженер-техниктиг ажылдакчылары өрткөн чылын чүткүдүгү ажылдаштар. Чокта чаа АТБ-лар аразында социалисттиг чарыжын түндөгүнүң үндүргөн. Ада бирги черин № 1 АТБ-ның коллективин алган. Эрткен чылын ук коллективтиг чолочуларын планда дашкаар 9200 тонна чыгыт сөөрткөдөр. Күш-ажылга бедик көрүзгүлериң болгаш дээш чолочуларынын болгаш ажыл-чыннарын иштинден 35 кижиги РОФС-ниң орук болгаш автотранспорт ажылдакчыларынын социалисттиг чарыжынын тилекчилеринге тыпсыр тускай демдектерин алганнар.

СЭКП ОБКОМУНДА, ОБЛКУУСКОМДА БОЛГАШ ВЛКСМ ОБКОМУНДА: Малдын сүт продуктулуун бедидери дээш Кызыл туктар тыпсыр дугайында (1 арын). ССРЭ-нин Дээди Советинге сонгулдарына адал кылдыр (1 арын). Белоруссиянын болгаш Украина-нын кедээ ажыл-агыйнын муракчыларының чөвүлел хуралы (1 арын). ПАРТИЯНЫ АМЫДЫРАЛ: М. Сөвөн.— Ителгендеги партия-политияны ажылга кырыштырар (2 арын). С. Тамба.— Коммунистерин бот-өөредегизинге кичөөткөн салбайн туруп (2 арын). Шатталын ууртур ажылдакчыларынын область чөвүлел хуралы (2 арын). ССРЭ-нин Дээди Советинге сонгулдар талазы-биле Төп сонгулда комиссия-зында (2 арын). Хей сангыг акы шынарлыг тудуглар дөш (3 арын). ССРЭ-нин Дээди Советинге сонгулдар талазы-биле Төп Сонгулда комиссияның докладтан сонгулда бюллетеньлериниң хевари (2 арын). Л. Чадамба.— Уктугта албан черериниң көрдөзгөн (2 арын). Ф. Сейфул-Мулюков.— Инди улуг-тук национал байырлары (4 арын).

К. ЮФЕРОВА.

Чурукта: (Солгай талазында оң талазыче) библиотекининең ажылдакчызы К. Юферованың кедээ библиотеке ажылдакчыларынын тур курулуунга көгөн Ооржак Тана, Норбу Зоя болгаш Ириг Сарв оларга ССРЭ-нин Дээди Советинге сонгулдаларга алдар болурун делегейе булуңчү көрүзүп турары. Фото С. Феоктистову.

Белоруссияның кедээ ажыл-агыйнын муракчыларынын чөвүлел хуралы

МНСК. (СЭТА). 1957 чылдың түндөгүнүң болгаш амгы соругаларын дугайында Белоруссияның Компартиясынын ТК-зының Бирги секретары өш К. Т. Мазуровтуң илеткелин чөвүлел хуралдын кырыкчылери чугулаашкын көргөш, дуржугалын айткан, четтестерин илеретип, республиканың кедээ ажыл-агыйын улам ийи көдүрү талазы-биле тодаргай саалдарын кыргыш. СЭКП ТК-нын болгаш ССРЭ-нин Министрлер Чөвүлелиниң Кыгытырында күш-ажылчы алдарыг херектер-биле харымлаар деп күөзүл-чүткүз сагал бергенерин чугулаашкын билдирген болган. Олар чедириниң дугайында чугулаашкын, кедээ ажыл-агый бидурогенинин бүгү айдыралын улам ийи, улам-на күчүгү өстөрүнүн кайтамчы уруг куралыларын илереткенер.

Украинаның кедээ ажыл-агыйнын муракчыларының чөвүлел хуралын кырыкчылериң байыртгы телеграманы чөвүлел хуралга номчав. Харым телеграманың бир өш-сеткелдик күөсөл алган.

Совет Эвилелиниң Коммунисттиг партиясынын Төп Комитетиниң Бирги секретары өш Н. С. Хрущев чөвүлел хуралга чүве чугулаарга олурганнар чымы-биле уткаан.

Белоруссияның кедээ ажыл-агыйнын бүгү ажыл-ишчилеринге кыргыштын чөвүлел хуралдын кырыкчылери бир үбиле күөсөл алган болгаш Литва ССР-биле чарышты үргүтүзгөн шийтирилээн.

Украинаның кедээ ажыл-агыйнын муракчыларынын чөвүлел хуралы

КНЭВ. (СЭТА). Украинаның кедээ ажыл-агыйнын муракчыларынын республика чөвүлел хуралы январь 22-де мында доозулган.

1957 чылдың түндөгүнүң дугайында болгаш бо чылгы соругаларын дугайында УССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Н. Т. Кальченконуң илеткелин чөвүлел хуралдын кырыкчылери иделейткын чугулаашкын көргөн. Социалисттиг кедээ ажыл-агыйнын бүгү айдыралын улам ийи көгүдөр талазы-биле Украинаның хоууларынын ажыл-ишчилериниң чедириниң дугайында сангал бергенер тодаргай чугулаашкын, чарыжынын культураны бедидеринде, бүгү культураны дүжүтүүн улам ийи өстөрүндө, мал ажылын көдүрүндө ам-даа шийтирилтирерин айтырылгары ичөөткөни угландырганнар.

Кедээ ажыл-агыйнын ажылдакчыларыга Кыгытырында СЭКП ТК-нын болгаш ССРЭ-нин Министрлер Чөвүлелиниң айткан кемчелерин чөвүлел хуралдын кырыкчылери бир өш-сеткелдик чүдүтүгүн көргөнөр.

Акы-дунма республикалардан аалчыларын чугулаашкын чөвүлел хуралдын кырыкчылери ийи-биле уткаан.

Украинаның КН-нын ТК-зынын Бирги секретары Н. В. Подгорный чөвүлел хуралга чүве чугулаван.

Украин ССР-ниң эр, херөжөн бүгү колхозчуларынын, МТС-териниң болгаш совхозтарын ажылчыннарын, кедээ ажыл-агыйнын тускай өргөнгилерин, бүгү ажылдакчыларынын өмүтүнүнден 1958 чылда күөсөлгелери чөвүлел хуралдын кырыкчылери кайтамчы уруг көдүрүшкүн-биле күөсөл алган.

(СЭТА).

ОБЛАСТЫҢ МТС-ТЕРИНДЕ БОЛГАШ СОВХОЗТАРЫНДА ТРАНТОРЛАР СЕПТЕЛГЕЗИНИҢ ЧОРУП ТУРАРЫНЫҢ ДУГАЙЫНДА

М Э Д Э Э
(1958 ч. январь 20-де)

МТС-тер аттары	Септелген тракторлар (чыл планының күөсөлгөзи — хуу-биле)
Сары-Сеп	92,3
Шагаан-Арыг	82,7
Чазаан	81,6
Бай-Тайга	80,6
Кызыл-Мажалы	79,5
Сүт-Хөл	73,3
Тес-Хем	69,2
Бай-Хаак	68,0
Чаа-Хөл	66,6
Би-Хем	53,0
Балгазын	51,0
Совхозтар	
«УТКА 25 чыла»	73,6
«Межегей»	70,6
«Зягес»	66,0
«Өк»	53,8
«Барды»	52,9

ХӨЙ САННЫГ, ЭКИ ШЫНАРЛЫГ ТУДУГЛАР ДЭЭШ

Колхоз тудугларының планын сан-даа, шынар-даа талазы-биле күүседир

Ажылчы чонварның материалдыг болгаш кудурутуг байдалы узам экижидериниң чутула чуулу болур чуртталганы, кудура-амырдалдыг болгаш бүдүргениң тудуглары калбартып, иштиң маалымга эки шынарлыг, четтир санымга кажалары тудури СӨК-ниң XX съездининг төөгүдүг иштиңириде онаалап айткан болгаш чер-черин партиа, совет, ажил-агий органның мурнуга оз талазы-биле тодратп сорулганы салган.

СӨК-ниң XX съездининг төөгүдүг иштиңириде чедимкиниң боттандыр лар дээр Барым-Хемчик районун партиа, совет органныр болгаш колхозчу ажил-инчилери 1957 чылда тудуг ажилың талазы-биле элзюн кемчеглери чоруткан.

Районун колхозтары 248 чуртталга бакчылары, кудура-амырдалдың 9 база бүдүргениң элзюн хей тудуглары тудуп, ажилга кирген. 18045 кой-лар кирер 51 кажалары тудкан. «Болшевик», «Комсомол 30 чылы», «Совет Тываның 5 чылы» колхозтарда чаа школалары улусчу арга-биле тудулган. «Кызыл тарачын», «Кызыл туз» колхозтарда чаа клубтар, «Комсомол 30 чылы», «Большевик» болгаш «Ленин орду» колхозтарда магазинер ажилга киртилген.

«Ленин орду», «Комсомол 30 чылы», «Кызыл тарачын» колхозтарың баштаар черлери, оз колхозтарда партиа организацыйлары, ведэ Советтер суур-жудула айтырым дүргөн иштиңириде кичөөнгейни күштедериңиң түнөөнзе оз колхозтарда тудуг ажилы эки иштиңири тудуп. Хей-хей колхозчулар өглерден адырып, чылыг, чырык бакчыларны киргенер, мал кажаларың тудуу база эки болуп турар. Жалгын «Комсомол 30 чылы» колхоз 1957 чылдың тудуг талазы-биле онаалганы чедимкиниң күөседип, колхозтарың мурнакчы болган.

Колхозчу суурларын салырадырыңда, иштиңиң малын эки шынарың кажалар-биле хандыраыңга боттарыңга озгалары болгаш күштериң харам чокка берип турар кырмактай колхозчулар-ның саны өсүп турар. Илалың «Кызыл тарачын» колхозтун тудуг бригадери Белек-Байыр, оз колхозтун башачылары Себедей, Маадыр-оол, «Комсомол 30 чылы» колхозтун Лопсан, Маспыр-оол, «Большевиктин» Оолак, Анай-риден 3 киж и улаштыр хазажиң белген. Чамдык айт херевселлери, шамактар, оон-даа эске чүдүр чыткылаң.

Тудуг ыяжын четчири-биле белеткээр

Чаа-Хей районда «Бурунгаар» колхозтун тудуг бригадасы сонгудалар хуньге чедимкиниңг ужражырыңда кымык ажилдап турар. Колхоз бо чылдың тудугларыңда 2800 кубометр мий хереглээр, ону март 15-ге чедир бүрүн белеткеп алмыр-биле Кара-Суг деп черде 15 киж составтыг арено доктаамал ажилдап турар. Олар 1600 кубометриң шилп кескен, оон иштиңден 600 кубометр мийшты черини астында болуп сөөрткен.

Бригадада күш-ажылдың организац-тымы эки тургустунган. Келечкилерин белеткөөн мийшн сөөрткүчү эвено черин агынче болгаш оон тудуг шедерине ап чоруптур. Колхоз төөгүне 50 ажил кубометр мийшты сөөрткен.

М. АН-ЛАМА.

400 кубометр белең

Улуг-Хем районун «Чоураа» колхозунун тудуг бригадасы бо чылды чуртталганың 10 бакчыларын, тарма урар ийи складты, картошка шыгаар подвалды, арт камгалыңның бакчыны, маанизааттынган ийи инек кажалары болгаш эске-даа тудуглары тудури бүдүргеле планыңда көрдүнген.

Бо тудугларың кыларыңга 200 кубометр тудуг мийш негеттинер. Ону кезип белеткээр-биле эш Дамчиңчыла дуруткая бригада тайгада ажилдап эгелзюн. Бригаданың келгуннери кал-ла хонук иштиңде 400 кубометр мийшты кескеш, машина орунунче кийр сөөрткен. Бестиген мийшты бир турор-биле тудуг шедгуче сөөрткүн эгелзюн.

Н. ШАНТАР-ООЛ.

ЧӨӨН-ХЕМЧИК РАЙОНДА ТУДУГ МАТЕРИАЛЫНЫҢ БЕЛЕТКЕЛИ

ТУДУГ ыяжының белеткелин ФЕВРАЛЬДА ДООЗАР

Чөөн-Хемчик районун «Октябрь 30 чылы» колхозтун тудуг бригадасының келгуннери 70 ажил киж Килениң деп черде тудуг мийшн белеткеш турар. Бригаданың келгуннери үш эвено кылдыр үстүп алган мийшты кезип, чер актары сөөрткүн, итавельдэй чыгы саамы турар. Олар 1000 кубометр мийшты кескеш, оон 700 кубометриң чер агынче үндүр сөөрткен. ССРЭ-ниң Дзеди Совет-диге сонгудаларга алдар кылдыр калбарган социалисттик чарыштың түнөөнзе бригадала мурнакчыларың саны күөдүп турар.

Тудугчулар ортузунга агитас-массалыг ажил чордары-биле партиа организац-цыйыңдан токулаткан агитаторлар доктаамал ажилдап турар. Олар хана солуну, агитхуудушту үндүрүп, бещадалары, солун номчулгалың чоруптур.

Н. КЫЛЫН-ООЛ.

ОРГАНИЗАЦИЯСТЫ ЧОРУП ТУРАТ

Чөөн-Хемчик районун «Кызыл тарачын» колхозтунун тудуг бригадасы бо чылдың тудугларыңга мийш белеткээр ажилды организацты чоруптур.

ӨВҮР РАЙОНДА МАЛЧЫННАР ЫЯШ БЕЛЕТКЕЛИНДЕ

Өвүр районун «Кызыл туз» колхозуң малчынары ССРЭ-ниң Дзеди Совет-диге сонгудаларга чедимкиниңг ужражыры-биле чаазаларга тудар мал кажаларыңга хереглээр тудуг мийшн белеткеш турар.

Малчынар мал кажалары тудар 2000 ажил чудуктары, чуртталга бакчына-рыңга хереглээр 320 чудуктары кезип белеткеш, оларын чер агынче үндүргөн. Мийш белеткээр ажилга Балган-Давас, Найды, Келч, Балдай-оол, Намажык болгаш эске-даа малчынар эң кымык ажилдаң.

Н. АМЫЯЛАН.

ЧАА ЧЫЛДЫҢ ТУДУГЛАРЫНГА ХАНДАГАНЫ (Телефон-биле).

Тудуг мийш белеткээрине таарымчалыг үе кыжин болур. Ону чон ажилгаар, планда

Мийш белеткелинде 10 келечкилер, 5 сөөрткүчүлер 3100 чудуктары кезип белеткеш, оларын 2500 чудуктарың чер агынче үндүр сөөрткен. Мийш келечкилери Д. Стурчун-оол, К. Монгуш, М. Араптай, сөөрткүчүлери Кызыл-оол, Содунам, Чигир-оол олар онаа күженишиңиңг ажилдап, бүдүрер ажил норманың ажыр күөседиң, мурнакчылар болуп турар.

Колхоз баштаар чери тудугчуларга процентиг автомашыны бижыткан. Мийшты тудуг шедгуче сөөрткүн ажил эгелзюн.

М. ЧИМИТ-ООЛ.

ДАШЧЫЛАР ЭВЕНОВУ

Чөөн-Хемчик районун «Хорун-Даг» колхозу 1956 чылда Дөң-Терекке эгелзюн кыш инек кажаларың тудуун бо чылды дөсөп, ажилга келерин иштиңири-зюн. Уг кажал даштан кылдынар.

Казаныңг тудури хереглеттинер даш белеткелинде тускай эвено ажилдап турар. Эвеночулар агын үде 150 кубометр дашты белеткеш. Дашты тудуг черине сөөрткүнү база чоруда берген. Дашчыларың чарыштыңа Комбу, Ш. Хуна, Довуужук олар шыгаарлар турарлар.

М. ВРГУМЧУ.

Хожудаашкындан уштунар

Барым-Хемчик районун «Совет Тываның 5 чылы» колхоз бо чылды чуртталганың 70 бакчыларын, бүдүргениң, кудура-амырдалдыг элзюн каш тудугларың тудури киреп турар. Тудугта мийш белеткелини тудуг, хову бригадаларыңга колхоз баштаар чери куваган.

Бригадалар мийш белеткелинде 1957 чылдың сөөгү айларыңда киргенер. Бо үениң дургузунда тудуг бригаданың эки ажилдап турар. Ол бригадала 1600 кубометр мийш белеткээр онаалгалыг. Алган-чылы Кара-Адырда ажил-инчилер 1028 кубометр мийшты кескеш, 570 ажил кубометриң орукта үндүр тыртырган.

Ховунун бирги, ийни бригадаларыңда ажилды темпни оожум. Ол бригадалар 1957 чылдың сөөгү айларыңда мийш белеткелинге кирген, агга чедир 200—

көрдүнген тудугларга четтир мийшты белеткеш агынчыңга өвүр районда «Коммунистиче орук» колхозтун баштаар чери боттук кемчеглери ап турар.

Колхозтун тудуг бригадасыңдан Шивилдиге болгаш Хан-Дытта эвенолары сөөгү хуньере чегер 1280 ажил чудуктарың ийил кескеш, оон иштиңде 700 чудуктарың черин агынче өккеш, машинага чүдүр кылдыр белеткеш. Оларда мийштың 22 айттары тускайлап бижыткан.

Бо чылдың тудугларыңга хереглээр мийшты сонгудалаар хуньге утуштур бурпун белеткеш алмырды эзвеночулар кымык ажилдап турар. Олар-биле кожа база бир эвено колхозта ясыңе болгаш ведэ алууба өттүдөр мийш белеткеш турар. Инда күш-ажылдың организацтымы база эки тургустунган.

Д. ШАГДЫР.

Колхоз тудуунче кичөөнгейни күштелдирер

Танды районун «Кызыл партизан» келээ ажил-агий артелиңге тудуг планы эрткен чылды дыка чедир күөсетимзөөн. Оон түнөөнзе 20 ажил колхозчулар ал-даа бакчылар-биле хандыртимзөөн. Оон ийди мал кажаларыңның чамдымың чедир туттунмаан. Бо чорук колхоз тудуун колхоз баштаар черинде болгаш колхозтун партиа организацыйың талазы-мийш чогутуру-биле удуртууларын болган. Илалың-даа сөөгү үеде мийш тудуг ажилы элзюн экижин турар. Тудуг бригаданың Туранда колхоз тудуунун чыл хуусалыг школаның кончук эки дооскан десиктиң мастер эш Оюн Суваным томулган. Ол 1953 чылдан бээр колхоз тудуунга бижыңчылап ажилдап келген, черде дуржулгалыг тудугчу. Эш Суваным ноябрыдан бээр бригадир болуп келген, бо үениң дургузунда тудуг бригадасың ажилы дыка экижөөн, тудугчуларың күш-ажылы элзюн эки организацтымыга.

Колхозтун девисээрине хар эрте чаган, оон сонда ийик хат хадаман, соок душкениңден олар-белчиңер доктаны берген. Ол чорук мал кажаларың доп-доран сентээрине, чаа кажаларың немей тудуриңа, сөөгүредди чаа кышталарың немей тудуриңа чедирген. Бо херекке бригадир эш Суван бодунун организацты болгаш мергежилдиг чоруп ийерген. Оон догду удуртулгалы-биле Кара-Чыраала, Байтакта, Хорыла болгаш Улуг-Тейде малчынарың элзюн каш инек болгаш хей кажаларың кончук дүргөн туткан.

Бо чорук 1958 чылдың тудуг материалдарың белеткээрине элзюн шалтымы болган. Бригаданың бүгү кужу мал кажаларың тудуриңа хаара туттунган. Илалың мийш белеткелчилериң тайга-ге чүгге иварының эвениңде үндүрер ужурга таварышкан.

Бо чылдың тудуунга 1500 кубометр тудуг мийш негеттиңиң турар. Ол алганда 25 киж дөрт эвено болуп алыган ажилдап турар. Олар тайгада баракты туткан, мийш сөөрттүр орукт аштал арыгаарын. Оон агынга 200 кубометр хире мийш бестиген. Инда «НАТИ» деп бир трактор болгаш 10 ажил алтыр ажилдап турар. Тудуг мийш март 16-та чедир бүрүн белеткештиңген турар.

1958 чылда бирги сөөгүдө чуртталга бакчылары чок 23 колхозчуларга бакчыларың тудуп бээр. Ол бакчылары мурнукузу ишкан чүгге борбак балың туду-лары-биле эвеш, харын шуут белен: иштиңи рамаларың, кышталыг, печкалыг, кладовкалыг кылдыр туткан турар. Оон агынга 2 хей кажалың, 100 баш былаз турар кажалың немей тулар, чедир туттунмаан 100 баш инек кирер кажалы болгаш хаан кажалың шуут доозар. Оон-биле калы эргиле туттунган кышма, кладовка чок бакчыларың шымдаттынар ша-биле кышмалар болгаш кладовкалар.

Бригадир эш Суван бригаданың келгуннери 40 кижини кылдыр ажилдарың аайм-биле тус-тус эвеноларга үсөн. Ол эвеноларың келгуннери боттарыңың кылдыр ажилдарың, оларның рацкыла-рың билер. Оон агынга тудуг бригадасыңда күш-ажылдың сагыла-туруму элзюн экижөөн. Мурнукузу ишкан кайы хамаан чок өрү-туду чоруп, ажилга үн-меш чоруттар эвөөжөөн.

Тудуг ажилыңга мергежилдиг болгаш ак-сеткидиг ажилдап турарлар бригадала хей. Чижээ, Дажы-Сая, Дырма, Хаян, Акулов, Горбунов, Дүмен-Чыргал, Евсеенко, Араптай болгаш оон-даа эске-

лер онаашкан ажилыңга кызымактай болуп, ажилдың бедик шынары дөш деп исешип турарлар. Илалың хоочун тудугчу Оюн Дажы-Сая чүгге тудугга эвеш, харын хоочун улуг дарган. Калкы тудугтун чугула херевселлери болур өрүм, хаарыла, шүүче болгаш эске-даа чуудур чедимшей болгаш, эш Дажы-Сая оларны боду кылды турар. Ол тудугтун алтарың биле дагалал турар! Оон агынга Бай-Хаак МТС-тиң трактористери Ф. Рыженко-оол болган И. Пустоверов-тун ак-сеткидиг, кызымактай ажилың девисээрине чүгүла. Олар мал кажаларың тудуп турар үеде тудуг материалдарың үндүкел чокка сөөрткүн чедирп, ажил норманың дыка ажыр күөседиң келгенер. Илалың Иван Пустоверов каш чыл дургузунда колхоз тудуунга трактор-биле мийш сөөрткүн, мурнакчы бүдүргөчү болуп келген.

Оон-биле калы күш-ажылдың сагыла-чуртунуп турар, ажил алтарың кара-туралыңда мурар чоруттар чамдык келгуннериң таламыңа бар болуп турар. Чижээ, тудугчулар О. Кыра-оол болгаш Анатолий Носков олар ажилге үнмеш, чүгге калкы турары келгенде ажилдап турарлар. Бо колхозчулар шедээ чокка ажилын кажалып, ажилдап турар аттарын муруп алгаш чоруп бергилээрлар.

Бригадир эш Суван бо чылдың тудуг ажилдарың баш ууур планын алган. Оон планын баугаар: чуртталга бакчыларың июнь 1-ге чедир, төп кажалда мал кажаларың июнь 1-ден октябрь 1-ге чедир туттунган турар. А октябрь 1-ден октябрь 15-ге чедир ийитталарга бүгү мал кажаларыңның септелгөөн болгаш эске-даа тудуглары доозулган турар.

Оон агынга тус черин тудуг материалдарың бүдүргөчеге ажилгаарың эш Суван улуг кичөөнгей салмы, самам-биле 100 баш былаз кажалың тудур деп турар. Тус черинде оон-даа эске материалдарың бо чылды тудугга хереглээр турган, оларның кайы бирөөнүн арыг түндүгүн ийил алган, оон сонгаар оон кажал-биле ажилдап турар. Бо үеде чедир тудуг ажилыңга херекке колхозчулар хаара туттунмаан. Самам-биле кажал тудур үеде, тудубу бүдүрер үеде ол ажилдарың херевселлери колдамыр киярштарер деп турар.

Эш Суван мийшча деп чутаалап турар. — Школага өөренип арыг чүдүлериң практика-биле докбайшырың тургаш, тудуг ажилыңга эң таарымчалыг, чып, үнелги, эки шынарың тус черин материалдарың ажилгаарыңче улуг кичөөнгейни салыр деп турар мен. Кандык-бир гудт материалды (мийш алы самам болгаш эске-даа) арыг үнелги болур болза, ону бүдүргөгеге колдамыр ажилгаарың орад-дымыр бис. Ол чорук биске дыка хей камналыгы бээр. Оон агынга тудугтун күш-ажыл тавезириң шыгымы көөргүчө салыш салыр бис. Чижээ, үр чылда ажил-дың тудугчуларың, оларның ажилы-дың шынарың болгаш эске-даа чүдүлериң көрүп турган, күш-хуньге неметте 2 рублди төлөериң көрүп турар бис. Оон агынга тудугтун деңиштиңгил чорупу ба-за шыгымы барыкчалар апар. Бо бүгү бестиген тудуг ажилыңа күш-ажылдың бүдүрүчүлүгүн бедилерине, оон бот-тү-нөзө аныңгилерине дөмү болур.

Тудуг ажилыңга эргекке чүгүла чүдү-лөр бедилшеп бай таварылгалар мур-нундан бээр тургулаан. Илалың өрү-нер, сугулг шилдер, адмактар болгаш эске-даа ийилг чуудур районвун ма-гистерине чок болуп турар. Бо дугай-мында облпотребсоюз болгаш райпо личөөнгей салмы, колхозтарың тудуг материалдары-биле өй-шаанда хандырың чү-гула.

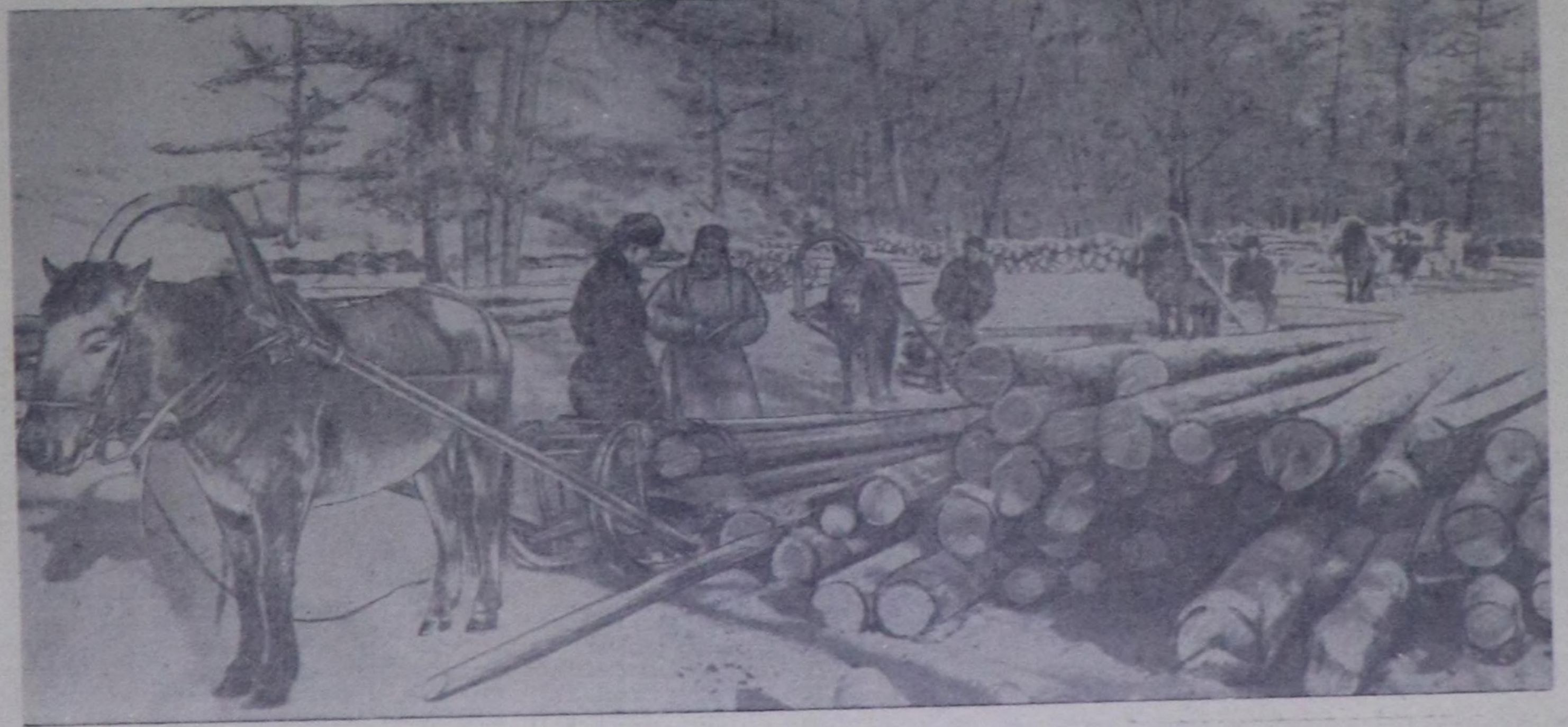
О. ОЮН-ООЛ.

Колхозтун тудуг бригадасында

Чөөн-Хемчик районда «Большевик» колхозтун тудуг бригадасы (бригадир эш Келей) эрткен чылды эки ажилдаң. Чуртталганың 20 бакчыларың кылдыр планың тургаш, херек кырында 26 бакчыларың ажилгага кирген. Мооң түнөөнзе колхоз чуртталга тудуунун айтырымы бүрүн иштиңири.

Партия-организацты болгаш полит-кижидиге ажалың ийи тургүзүп, бригадада күш-ажылы эки органи-зацтамындал тудуун бүдүргөгө болгаш кудура-амырдал талазы-биле планш-ры бола чедимкиниң күөсеттиңген.

Арыг-Бажы суурда эки болгаш эштиг кылдынган човар бакыч ам ажилдап турар. Илларамы база ажилгага кирген. Бирөөнине-ле 500 хей кирер чаа үш кажаларың база немей туткан. Колхоз баш-таар черинде дарганы эш Төгүстун реда-цияга дымнаккан болза: — Бестиген тудуг бригадасың артелиң чыл өтчүдүңга багай өзгө көргүт-келерг ужражың турар. Суурда радно бедилриңн бакчымың ажилгага кир-ген, пошта салгырыңн, 160 урулар өөренип школаның тудугтары база доо-зулгаган, он иштиги херелериң кылың турар. Чаа электри станциялыңыңг тудуу доозулган, ону колхозтун өчөт-сонгула-лыг хурамыңга холбоштур ажилдамы эгелзериңе белеткеш турар.

Тес-Хем районун «Ак-Эрик» колхозунун тудугчулары ССРЭ-ниң Дзеди Совет-диге сонгудаларга чедимкиниңг ужражыры сорулга салган тудуг материалдары белеткээрине планың 130 хуу күөсеткен. Инда сөөрткүчүлөр Дамба, Дажи, Очур-Хөс олар кымык ажилдап турарлар. Чурунга: сөөрткүчүлөр мийшты эки иштиңден үндүр сөөрткеш, чер астады машина орунда дүжүри турары.

Фото С. Феоктистовтуну.

